

Література

1. Бухбиндер В.А., Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. 1988. 343 с.
2. Леонтьев А.Н. Некоторые вопросы психологии обучения речи на иностранном языке. *Вопросы психолингвистики и преподавания русского языка как иностранного*. 1971. С. 7–16.
3. Simon J. Carmen, Gina, Ingrid, Pamela et les autres... à Paris. *Le français dans le monde*. 1995. № 271. P. 91-93.

*Пасічник О. С.
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)*

СТРУКТУРА ІНШОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ УЧНІВ 5–6 КЛАСІВ ГІМНАЗІЙ

Актуальність. Підвищення рівня когнітивного розвитку, а також набутий у початковій школі іншомовних досвід дають змогу не лише збільшувати вимоги до рівня навчальних досягнень учнів основної школи, але й потребують зміщення акцентів у навчанні видів мовленнєвої діяльності. Так, уже в 5-6 класі розпочинається систематична робота над поступовим формуванням в учнів умінь створювати власний мовленнєвий продукт з опорою на особистий та навчальний досвід, зокрема в говорінні, якому належить чільне місце в системі міжкультурного спілкування. Особливо трансформуються вимоги до **монологічного мовлення**. Оскільки монологічні повідомлення стають більші за обсягом (до 9 речень [Навчальна програма. Іноземні мови 5-9 класи, 2017]), а їхні функції урізноманітнюються, висуваються окремі вимоги щодо їх структури. Саме дотримання певної послідовності викладення думки учнем сприяють їх адекватному сприйняттю співрозмовником.

Мета: сформулювати вимоги до структурування іншомовного монологічного висловлювання учнів 5-6 класів.

Основна частина. Важливо зазначити, що розмежування між діалогічним і монологічним мовленням умовне, оскільки останнє також передбачає наявність реципієнта, якому адресоване висловлювання. Відтак, монолог не потрібно розглядати як мовлення однієї людини, а радше репліку розтягнену в часі й обсязі. Типово монолог виконує такі **функції**: (1) опис об'єкта або явища, (2) повідомлення про певну подію, (3) розмірковування. Відштовхуючись від комунікативних функцій прийнято виокремлювати такі типи монологів:

Монолог-опис є констатуючим типом висловлювання, яке описує наявність або ж відсутність певних ознак. Прикладом таких монологів

можуть слугувати опис власної сім'ї, улюбленого виду спорту, рідного міста; опис зображення тощо;

Монолог-повідомлення (або ж розповідь) є динамічним викладом перебігу подій у хронологічній послідовності. До таких можемо віднести повідомлення про виконані або заплановані заходи, біографічні відомості тощо;

Монолог-розмірковування зазвичай передбачає висловлення власного оцінного судження про певний об'єкт або явище. Для монологів цього виду особливо характерний причинно-наслідковий зв'язок.

Опис та повідомлення залишаються найбільш доступними для учнів середнього шкільного віку та вдосконалюються на цьому етапі навчання. Чи не найскладнішим видом монологічного мовлення є *розмірковування*, оскільки воно вибудовується на основі сформованих у особи переконань (якщо їх немає – не може бути й розмірковування). Відтак, у 5-6 класі монологи-розмірковування можуть існувати хіба в спрощеному вигляді у формі оцінних суджень щодо добре відомих учням явищ та об'єктів. Проте навіть вони потребують відповідних мовних засобів, які демонструють суб'єктивне ставлення учня до порушеного питання.

Монологічне мовлення рідко відбувається спонтанно, натомість воно здебільшого організоване або ж заплановане. Оскільки монолог має свого адресата, важливо, щоб він міг сприйняти його зміст та за потреби відповідно відреагувати. Відтак, для досягнення цього ефекту, необхідно формувати в учнів стратегії, які зорієнтовані на дотримання логіки та послідовності викладення власних думок, а також забезпечення композиційної завершеності повідомлення. Типовий монолог складається з трьох частин: (1) початок (вступ); (2) середина (основна змістова частина); (3) кінцівка, змістове наповнення яких значною мірою визначається його типом. Розглянемо це в табл. 1.

Табл. 1. Структурні особливості монологу

Частина	Зміст структурних частин діалогу		
	Опис	Розповідь (повідомлення про подію)	Розмірковування
Початок	Загальна характеристика об'єкту опису	Експозиція і зав'язка подій	Теза, що виражає суб'єктивну думку, судження, ставлення
Середина	Послідовний опис окремих ознак об'єкту опису	Виклад перебігу подій в хронологічній послідовності.	Аргументований доказ судження – послідовне викладення аргументів

		Їх кульмінація	
Закінчення	Заключна оцінка об'єкту опису	Розв'язка	Висновок

Існують різні підходи до побудови монологічного висловлювання. Однак, з метою полегшення формування умінь навичок учнів у цьому виді діяльності, доцільно спиратися на принцип **послідовності викладення** думок: коли щось нове в попередньому реченні є чимось відомим в новому реченні. Розглянемо на прикладі фрагменту розповіді:

*This summer I went to my **grandparents**. **They** (grandparents) live in the **village**. The **village** is not very big but there is a beautiful **river**. I and my friends went to the **river** every day...*

Такий лінійний підхід є оптимальним, оскільки використання більш комплексних сценаріїв монологу є ще складним для учнів цієї вікової категорії та не завжди можливим особливо з урахуванням кількісних вимог щодо обсягу висловлювань учнів 5-6 класів (7-9 речень).

Необхідність дотримання певної композиційної логіки в монологічному мовленні зумовлює важливість **опор**. Їх функція – викликати асоціації з особистим досвідом учнів і з тим, що можливе в його мовленнєвій практиці. Опори є гнучким та ефективним засобом навчання, під яким мається на увазі будь-які засоби, що відіграють допоміжну роль в процесі побудови власних висловлювань. Вони нерідко створюються вчителями для допомоги учням, однак необхідно формувати вміння створювати ці опори в самих учнів відповідно до їхніх індивідуальних особливостей та логіки побудови власного висловлювання. Опори можуть бути як *вербальними* (уміщувати текст), так і *візуальними* (спиратися на графічні образи, ілюстрації), або ж комбіновано використовувати ці ознаки. Будь-яка опора це спосіб керування (спрямовування) висловлюванням. Однак у залежності від особливостей опори характер її дії буде різним. Так, деякі з них керують змістом висловлювання, у той час як інші – їхнім смислом.

За своєю сутністю опори мають різну ступінь розгорненості. Так, одні є більш конкретні та інформативними, даючи більше орієнтирів для побудови висловлювання, інші – більш абстрактні та потребують своєрідного розкодування. У процесі навчання доцільно орієнтуватися на такі типи опор: логіко-синтаксичні схеми; план у вигляді тез; запитання (запитальні речення) у формі плану; структурні схеми, які відображають логічну побудову висловлювання тощо.

З часом удосконалення вербальних умінь учня зменшує його залежність від таких опор. Для того, щоб досягти такого рівня в умовах навчання має здійснюватися підготовка перекодування початкового задуму в мовленнєву схему майбутнього висловлювання.

Загалом систематична робота над підготовкою власних монологічних висловлювань та формування в учнів умінь відповідно структурувати їх допомагає їм вправлятися у тренуванні таких якостей, як послідовність,

логіка викладення власних думок, лаконізм, уміння використовувати емоційні прийоми з метою впливу на слухача.

*Печенізька (Губарєва) С. С.
Київський національний університет
культури і мистецтв
(м. Київ, Україна)*

CULTURAL FIT ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У сучасному полікультурному світі метою навчання іноземних мов, зокрема англійської як всесвітньо визнаної мови міжнародного спілкування, стає: «використання іноземної мови як інструменту в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу» [3], що безперечно формує потребу формування відповідної соціокультурної компетентності при вивченні іноземних мов, і аналіз проблематики цього процесу обрано метою даного дослідження.

Як відомо, іншомовна комунікативна комунікація включає три основні компоненти: 1) **мовну компетенцію** (фонетичну, граматичну, лексичну, орфографічну); 2) **мовленнєву компетенцію** (в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі); 3) **соціокультурну компетенцію**, яка передбачає «знайомство тих, хто навчається, з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і здатністю користуватися елементами соціокультурного контексту, релевантними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Ці елементи – звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання та ін.» [3]. Отже, оволодіння соціокультурною компетенцією передбачає засвоєння необхідного мінімуму соціокультурних знань, а також системи навичок та вмінь узгоджувати свою поведінку у відповідності до цих знань та вмінь.

Втім, чи про всі соціокультурні особливості йдеться у підручниках, книжках та фільмах, які ознайомлюють з іноземною культурою через мову? Чи готують вони до справжніх, не відірваних від життя, реалій іншої країни, аби наші співвітчизники свідомо розуміли всі можливі виклики і ризики праці або переїзду до Америки, в якій за статистикою проживає зараз вже близько 1 857 000 українських мігрантів і як США використовує цей «міграційний капітал» [1]? Чи взагалі можливо органічно інтегруватися в іншу культуру, зі своїми особливостями менталітету, звичками побуту й мислення, щоб не відчувати себе там чужим? Чи можна подолати культурні бар'єри разом з мовленнєвими? І наскільки може відрізнятись теорія від практики на прикладі міжкультурної комунікації українців з американцями? Що таке *cultural fit* і чому це поняття набуває зараз все більшого значення?